

ДІТИ ТА МЕДІАПРОСТІР: ВПЛИВ І ЗАХИСТ

Оксана Подліняєва,

*Комунальний заклад Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти*

Алла Хоменко,

*Улянівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок)
«Світанок» Миколаївської селищної ради, Сумської області*

У статті обґрунтовано наслідки впливу медіапростору на дітей дошкільного віку та окреслено шляхи забезпечення їхньої медіабезпеки. Встановлено, що в сучасному інформаційному суспільстві дитина, яка обізнана з електронними засобами навчання, як правило, відчувається комфортніше. Саме тому Базовий компонент дошкільної освіти передбачає необхідність ознайомлювати дітей із комп'ютером та формувати в них основи комп'ютерної грамотності. Запропоновано формулу успіху у вихованні з маленької дитини медіаосвіченої, комунікабельної, творчої особистості.

Ключові слова: медіапростір, медіабезпека, діти дошкільного віку, Інтернет, комп'ютерні ігри, мультфільми, мультимедійна презентація.

Постановка проблеми. Сучасна освіта в Україні знаходиться на стадії трансформаційних процесів, які, перш за все, пов'язані з тенденціями інформаційного суспільства. Це проявляється у збільшенні кількості інформації, стрімкому розвитку комп'ютерних технологій і неабиякому впливові засобів масової інформації на свідомість людей. Через свої вікові особливості діти дошкільного віку є більш вразливими споживачами медіапростору. Спочатку вони аналізують отриманий матеріал, а потім відображають його у спрощеному варіанті. Тобто спостерігається залежність між сприйняттям дитиною навколишнього світу й контенту, який подається в медіа. Медіапростір вже з народження проникає у життя дитини і займає там своє місце. Дошкільники постійно за допомогою засобів масової інформації чують різні мовленнєві зразки, запам'ятовують шаблони спілкування. Діти передшкільного віку намагаються наслідувати діям дорослого і відтворювати їх в ігрових чи повсякденних діях.

Документом, який висвітлює аспекти використання медіапростору, є Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [27]. У Концепції чітко окреслені основні положення щодо формування гармонійної особистості, в тому числі й засвоєння дітьми комунікативних норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтеграція медіа і комунікативного розвитку дітей може мати негативні наслідки, якщо правильно не організувати середовище в якому вони зростатимуть. Заклади дошкільної освіти повинні знайти нові підходи задля вирішення проблем навчання й виховання. Саме тому постала потреба вивчення проблеми медіапростору в закладі дошкільної освіти, зокрема його впливу на пізнавальний розвиток дошкільників.

Мета статті – обґрунтувати наслідки впливу медіапростору на дітей дошкільного віку та окреслити шляхи забезпечення їхньої медіабезпеки.

Виклад основного матеріалу. Заклад дошкільної освіти є місцем, у якому дитина проводить досить багато часу. Від середовища, у якому буде зростати дитина, залежить дуже багато, оскільки воно створює підґрунтя для розвитку всіх базових характеристик, зазначених у Базовому компоненті дошкільної освіти. Сучасна дитина постійно перебуває під впливом аудіовізуалізованої інформації, і головна задача вихователя – створити сприятливий медіапростір для її розвитку. Сьогодні мас-медіа є тим сучасним способом передачі знань, що відповідає якісно новому змісту навчання й розвитку дитини. Цей спосіб дозволяє дитині з інтересом навчатися, знаходити джерела інформації, виховувати самостійність і відповідальність при одержанні нових знань, розвивати дисципліну інтелектуальної діяльності.

Існування сучасної дитини неможливо уявити без медійного впливу телебачення та інтернету. На сьогодні медіаінформація є не лише основним джерелом інформування з приводу того, що відбувається навколо, а й виступає одним із найважливіших інститутів соціалізації особистості.

Американські вчені (Шрам, Лайл і Паркер) прийшли до висновку, що перегляд медіаінформації прискорює розвиток дитини на рік, особливо до того часу, коли вона має йти до школи. Сутність їхньої теорії полягає в тому, що молоде покоління на «медійних» зразках навчається міркувати, отримує знання, розширює кругозір.

З кожним роком сучасні інформаційні технології все щільніше входять в наше життя. Тому заклад дошкільної освіти, як носій культури і знань, також не може залишатися осторонь. Мова йде про використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) педагогами як форми навчально-виховного впливу на індивідуальний розвиток особистості дитини, що значно підвищує ефективність освітнього процесу.

Сьогодні багато дитсадків мають комп'ютерні класи, у багатьох сім'ях є комп'ютери, тому діти поступово входять в світ сучасних інновацій.

Використання комп'ютерних технологій підвищує ефективність засвоєння дітьми навчального матеріалу. Застосування методів такого навчання сприяє розвитку розумових, творчих здібностей малюків, підвищує їхню зацікавленість та активність в оволодінні знаннями. Використання нових технологій дає змогу вирішити певні дидактичні завдання, що постають перед сучасним педагогом. Особливо привабливим є можливість диференціації, поглиблення індивідуалізації, розширення інформаційних можливостей, використання творчих завдань, контролю за процесом навчання.

Робота з комп'ютером з однієї сторони, призводить до розширення контактів, можливості обміну соціокультурними цінностями, набуття символічного досвіду, розвитку процесів навіювання. Але з іншого боку, вона може призвести до «синдрому залежності» від комп'ютерних мереж, який впливає на звуження інтересів, відлучення від реальності, залежність від

комп'ютерних ігор, соціальну ізоляваність, ослаблення емоційних реакцій та багатьох негативних наслідків.

Дослідники медіапростору стверджують, що найбільш артикульованими проблемами перебування у ньому дітей, є:

- «згоряння» пізнавальних інтересів;
- зниження тону і якості інтелектуальної діяльності;
- «лінивість» психіки (уваги, пам'яті, уяви);
- наслідування дітьми асоціальної поведінки віртуальних героїв;
- «віртуалізація» життєвого світу дітей (руйнування соціальних зв'язків);
- відволікання від дитячих обов'язків у межах своєї родини.

Тобто безконтрольний медіаінформаційний потік може як завгодно глибоко проникнути в суть дитини і деформувати її свідомість.

В освітньому процесі закладу дошкільної освіти найкраще використовувати комп'ютер як засіб:

- навчання – вчити дітей читати, писати, рахувати;
- розвитку – розвивати мислення, уяву, увагу, пам'ять, мовлення тощо.

Робота за комп'ютером підвищує швидкість реакції, вправляє у спритності й посидючості, розвиває дрібну моторику рук, зорово-моторну координацію. Під час виконання освітніх завдань діти вчаться аналітично мислити в нестандартній ситуації, класифікувати та узагальнювати поняття, досягати поставленої мети.

У сучасному інформаційному суспільстві дитина, яка обізнана з електронними засобами навчання, як правило, відчувається комфортніше. Саме тому Базовий компонент дошкільної освіти передбачає необхідність ознайомлювати дітей із комп'ютером та формувати в них основи комп'ютерної грамотності.

Загальновідомо, що спілкування дітей дошкільного віку з комп'ютером починається з комп'ютерних ігор, ретельно підібраних з урахуванням віку й навчальної спрямованості. Гра є основним видом діяльності дошкільника, займає важливе місце в його житті. Ігрові елементи активізують навчальну діяльність дітей, сприяють розвитку самостійності, ініціативності та логічному пошуку.

Заохочення дітей до використання комп'ютерних ігор, аби за їхньою допомогою:

- вивчати прості математичні поняття, явища природи;
- формувати уявлення про об'єкти, предмети, власний організм;
- розв'язувати практичні завдання, проблемні ситуації;
- виконувати ігрові завдання, спрямовані на розвиток сприймання, уваги, зорової та слухової пам'яті, образного та асоціативного мислення та мовлення.

Діти також мають навчитися розмірковувати, знаходити оптимальний спосіб розв'язання ігрового завдання, планувати свою діяльність, передбачати можливий результат.

Спрямувати діяльність дошкільників на досягнення дидактичної мети, а заодно й задовольнити їхню природну потребу в грі можна за допомогою

комп'ютерних ігор. Вони навчають гравців дотримуватися правил, планувати свої дії, доводити розпочате до кінця, набувати чи вдосконалювати ті чи ті навички.

Під час комп'ютерних ігор діти здебільшого оперують символами і знаками, тож мають бути психологічно та фізично готовими до такої діяльності.

Комп'ютерні ігри не слід ізолювати від решти освітнього процесу. Їх доцільно пропонувати дітям поряд із традиційними іграми й навчанням. Зрештою комп'ютерні ігри не замінюють звичайних ігор і занять, а доповнюють їх, входять у їхню структуру, завдяки чому збагачують освітній процес новими можливостями.

Ігрова діяльність дітей за комп'ютером потребує контролю з боку дорослих. Адже в разі підвищеного інтересу до комп'ютерних ігор дошкільникам загрожує психологічна залежність від віртуальної дійсності – так звана ігроманія. Аби уникнути ігроманії, ми, педагоги, проводимо роз'яснювальну роботу насамперед із батьками дитини. Пояснюємо переваги комп'ютерних ігор та проблеми, що можуть виникнути в разі надмірного захоплення ними. А ще наголошуємо на умовах, які слід створити для роботи з комп'ютером, щоб не нашкодити здоров'ю.

Також з-поміж усіх медіаінформаційних потоків найпопулярнішими в дошкільників, безумовно, залишаються мультиплікаційні фільми. З одного боку, мультфільми допомагають батькам відволікти дитину на певний час, а з іншого, – виконують неабияку виховну, пізнавальну і розвивальну функцію.

Найсприятливіша технологія роботи з мультфільмами передбачає формування в дітей таких умінь:

- організовано й усвідомлено сприймати інформацію;
- спостерігати, класифікувати, обирати;
- аналізувати й резюмувати отриману інформацію;
- усно висловлювати думки щодо баченого.

Використання педагогами на заняттях мультимедійних технологій дозволяє побудувати навчально-виховний процес на основі психологічно корективних режимів функціонування уваги, пам'яті, гуманізації змісту навчання й педагогічних взаємодій.

Під час презентації заняття стає емоційно забарвленим, привабливим, викликає у дитини живий інтерес, є прекрасним наочним посібником і демонстративним матеріалом, що сприяє хорошій результативності заняття.

Перегляд мультимедійних презентацій пропонують дітям під час фронтальних та підгрупових занять, а також у процесі індивідуальної роботи. Вони дають дошкільникам змогу краще зрозуміти новий навчальний матеріал, узагальнити отримані знання, а ще – активізують пізнавальний інтерес до нової теми, сприяють засвоєнню ними запропонованого матеріалу.

Формула успіху у вихованні з маленької дитини медіаосвіченої, комунікабельної, творчої особистості досить проста: діти + батьки + медіа + активність вихователя, його енергія і самовідданість.

Незважаючи на безумовно позитивну роль сучасних комунікаційних засобів та інтернету, існують певні ризики у використанні інформаційних технологій. Особливу небезпеку незахищений інформаційний простір приховує для дітей.

Інтернет може містити інформацію агресивного чи соціально небезпечного змісту. А надання переваги віртуальному світу перед реальним справляє негативний вплив на психіку і здоров'я дитини та може погіршити не тільки зір, поставу та сон, але й викликати тривожність, дратівливість, соціальну дезадаптованість й узалежнену поведінку. Саме тому свідомість і підготовленість кожного користувача є основною запорукою його безпеки.

Необхідно усвідомити, що ставлення дитини до комп'ютера та Інтернету формують дорослі на власному прикладі. У віртуальному світі знімаються заборони, морально-етичні та соціальні обмеження. Зацікавленість дітьми агресивними іграми призводить до того, що вони можуть спробувати застосовувати подібні методи розв'язання проблем у реальному житті. Через надмір часу, проведеного перед екраном, діти дошкільного віку досить часто втрачають відчуття реальності та повністю поринають у віртуальний простір, що спричиняє порушення їхнього психічного здоров'я.

Також тривале перебування за комп'ютером у статичному положенні викликає викривлення хребта, порушення кровообігу і провокує застійні явища в організмі дитини, що, в свою чергу, сприяє виникненню або загостренню захворювань опорнорухового апарату, шлунково-кишкового тракту, судинних порушень тощо. Концентрація погляду на екран монітора й неправильне освітлення негативно впливають на зір.

Більшість батьків вважають комп'ютерні та онлайн-ігри абсолютно нешкідливими і навіть корисними. Проте, у випадку зловживання, вони призводять до підвищення рівня тривоги, роздратування, знервованості, конфліктності, агресивності, сприяючи повному відчуженню від реальності та виникненню психологічної залежності. Також може виникати почуття невпевненості, безпорадності, страху, порушення зв'язків із навколишнім світом. Залежність, як правило, можуть помітити рідні та близькі за змінами у поведінці, інтересах і режимі дня дитини. Щоб зберегти психологічне здоров'я дітей дошкільного віку необхідно навчати їх правилам безпечної поведінки в Інтернеті та мережевого етикету, аби запобігти виникненню емоційної та нервової напруги.

Висновки. Таким чином, проблема забезпечення медіабезпеки дітей дошкільного віку у процесі взаємодії з мас-медіа досить складна для розв'язання зусиллями лише педагогів, тому необхідна ретельно спланована послідовність організаційних та роз'яснювально-пропагандистських заходів із залученням самих дітей, їхніх батьків та суспільних інституцій. У цьому разі інформаційно-комунікаційні технології стануть джерелом розвитку дитини та прояву усіх її найкращих рис особистості.

За умови розумного використання медіапростору, ми будемо формувати медіаграмотну та медіакультурну дитину, майбутнього педагога та медіакомпетентну особистість.

Перш за все необхідно організувати діяльність дітей таким чином, щоб сприяти комунікаційній взаємодії, обговоренню тих чи інших процесів, забезпечити рухову активність дітей, врахувати естетичні, технічні та вимоги щодо умов безпеки використання медіасередовища для розвитку здорової та всебічно обізнаної особистості.

Ми не можемо уникнути впливу медіапростору, оскільки знаходимося в його оточенні, живемо в реаліях сучасного світу.

Тому маємо навчатися критично ставитися до нього: використовувати з користю. Медіакомпетентність дитини формується під впливом дорослих – батьків та педагогів. Але медіакомпетентність дорослих також потрібно формувати.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт дошкільної освіти : особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Ранок, 2021. 240 с.
2. Коваленко О. Що таке інформаційна культура педагогів дошкільної освіти. Дитячий садок. 2011. № 3. С. 15–17.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.html.
4. Панченко А. Модернізація освітнього процесу у ДНЗ в умовах інформатизації освіти. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. № 1. С. 11–15.
5. Петрунько «Сучасна дитина в медіапросторі: монографія. 2-ге вид. Ніжин: ТОВ-Видавництво Аспект-Поліграф. 2011.
6. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі: Монографія. Полтава: ТОВ нВП «Укрпромторгсервіс», 2010.
7. Таран І. Інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. URL: http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section5/artical_taran.pdf.

PODLINIAIEVA O., KHOMENKO A. CHILDREN AND MEDIA SPACE: INFLUENCE AND PROTECTION

The article substantiates the consequences of the impact of media space on preschool children and outlines ways to ensure their media safety. It has been established that in the modern information society, a child who is familiar with electronic learning tools tends to feel more comfortable. That is why the Basic Component of Preschool Education provides for the need to familiarize children with computers and form the basics of computer literacy. The author proposes a formula for success in raising a media-educated, sociable, creative personality from a young child.

Key words: media space, media safety, preschool children, Internet, computer games, cartoons, multimedia presentation.

Надійшла до редакції 14.05.2023 р.